

Materiały faktograficzne

Piotr Kempski, Monika Szymańska

Waloryzacja¹ turystyczno-kulturowa Kalisza i powiatu kaliskiego

1. Ankieta waloryzacyjna

Kategoria I: Potencjalne cele turystyki kulturowej

I.A : Zabytki

I.A. a) Obiekty sakralne

Sanktuarium historyczne o znaczeniu krajowym

Sanktuarium św. Józefa w Kaliszu (6)

Mniejszy lub częściowo zachowany historyczny zespół sakralny

Kościół i klasztor franciszkanów w Kaliszu (3)

Zespół klasztorny pobernardyński w Kaliszu (3)

Inna świątynia innych wyznań i religii

Cerkiew św. Piotra i Pawła – świątynia prawosławna w Kaliszu (2)

Aktualna siedziba biskupa

Kalisz : Katedra św. Mikołaja (6)

Inny obiekt sakralny o znaczących walorach architektonicznych

Kalisz: Kościół wczesnobarokowy pw. św. Stanisława i Wojciecha – Garnizonowy (4)

Kalisz :Kościół pw. św. Wojciecha na Zawodziu (4)

Stawiszyn: Kościół gotycki św. Bartłomieja i Jadwigi (4)

Opatówek: Kościół pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa i św. Doroty (0)

I.A. b) Zamki i pałace

Zamki lub pałace historyczne ZD

Dawny pałac Gubernatorski dziś siedziba Starostwa Powiatowego w Kaliszu (3)

Pałac Karola Weigta (Belweder) –obecnie bank w Kaliszu (3)

Pałac trybunalski w Kaliszu (3)

Ruina historycznego zamku, pałacu, grodu (nieдоступna)

Ruiny zamku w Kaliszu (1)

I.A. c) Inne zabytkowe obiekty architektoniczne i techniczne :

Historyczny zespół urbanistyczny z rynkiem, zachowanym we fragmentach

Główny Rynek, ratusz i kamieniczki – Kalisz (3)

Budynek o znacznych walorach architektonicznych ZD

Budynek dawnego Gimnazjum Żydowskiego w Kaliszu (4)

Gmach Kaliskiego Towarzystwa Muzycznego im. Henryka Melcera w Kaliszu (4)

Szpital wojewódzki im Ludwika Perzyny w Kaliszu (4)

Znaczne fragmenty historycznych fortyfikacji miejskich

Fragment dawnych murów miejskich Kalisza z Basztą Dorotką (2)

Zabytek techniki/obiekt przemysłowy o znaczeniu regionalnym ZD

Wiatrak koźlak w Stawiszynie z XIX w. (3)

Dawna Fabryka Sukna w Kaliszu (3)

Fabryka Sukna w Opatówku (3)

I.A. d) Obiekty militarne

Brak obiektów tego rodzaju mieście i Powiecie Kaliskim

¹ Waloryzacja sporządzona na podstawie: Mikos v. Rohrscheidt A., Turystyka Kulturowa. Fenomen, potencjał, perspektywy, Gniezno 2008, s. 413 - 467

I.B. Miejsca historyczne i znaczące

I.B. a) Budowle historyczne i monumenty

Pomniki lub obiekty malej architektury o znaczeniu regionalnym

Pomnik Adama Asnyka – Kalisz (2)

Pomniki lub obiekty malej architektury o znaczeniu lokalnym

Pomnik Jana Pawła II-Kalisz (1)

Pomnik Książki – Kalisz (1)

Miejsca związane z biografią osób o krajowym znaczeniu

Pałac Puławskich w Russowie –miejsce, w którym mieszkała Maria Dąbrowska (2)

Dawna Szkoła Wojewódzka w Kaliszu (obecnie Liceum A. Asnyka) – miejsce edukacji

Stanisława Wojciechowskiego prezydenta II RP (2)

Wojciech Bogusławski – „zwany ojcem teatru polskiego” Teatr im. Wojciecha

Bogusławskiego w Kaliszu ul. Plac Bogusławskiego 1 (2)

I.B. b) Cmentarze historyczne

Inny cmentarz zabytkowy z ciekawymi obiektami sztuki sepulkralnej

Cmentarz żołnierzy radzieckich w Kaliszu (1)

Cmentarz Rzymsko-katolicki w Kaliszu (1)

Pojedyncze miejsca pochówku osobistości w skali kraju

Gród na Zawodziu, miejsce pochówku Księcia Mieszka III Starego (2)

Pojedyncze miejsce pochówku osobistości znanej w skali regionu

Kaplica grobowa gen. J. Zajączka w Opatówku (1)

Inny cmentarz zabytkowy z ciekawymi obiektami sztuki sepulkralnej

Cmentarz grecko-prawosławny w Kaliszu (1)

I.B. c) Budowle współczesne

Budowle współczesne o bardzo wysokiej wartości architektonicznej

Brak w mieście i Powiecie Kaliskim

I.C Pojedyncze dzieła sztuki

Pojedyncze obiekty sztuki o znaczeniu regionalnym

Portrety rzeźbiarskie wybitnych postaci umieszczone na Starym Rynku w Kaliszu (3)

I.D. Muzea i wystawy (w tym skanseny, galerie, muzea techniki)

Muzea o znaczeniu regionalnym

Okręgowe Muzeum Ziemi Kaliskiej w Kaliszu (5)

Muzeum historii Przemysłu w Opatówku (5)

Rezerwat Archeologiczny na Zawodziu (5)

Muzeum o znaczeniu lokalnym

Centrum Kultury i Sztuki w Kaliszu (2)

Centrum Rysunki i Grafiki im. T. Kulisiewicza (2)

Inne muzea typu skansenowskiego

Muzeum Marii Dąbrowskiej w Russowie wraz z skansenem dawnego budownictwa (6)

Zorganizowane w ostatnim roku wystawy czasowe o zasięgu regionalnym

„Od Calisii do Kalisza” skarby doliny Proсны. Wystawa numizmatyczna która odbyła się na Zamku Królewskim w Warszawie (Organizowana przez Muzeum Okręgowe Ziemi Kaliskiej) (2)

„Magia Bursztynu i piękno zaklęte w Bursztynie” wystawa organizowana przez Muzeum Okręgowe Ziemi Kaliskiej (2)

„Gallery D’arthouse – I Ogólnopolskie spotkanie bliżej –sztuki-wokół” wystawa organizowana przez Muzeum Okręgowe Ziemi Kaliskiej (2)

Dodatkowe punkty za :

Przewodnicy obiektywni na wcześniejsze zamówienie

Muzeum Okręgowe Ziemi Kaliskiej w Kaliszu (1)

Stale godziny otwarcia

Muzeum Okręgowe Ziemi Kaliskiej

Wtorek, czwartek 10-15

Środa, piątek 11.00 – 17.30

Sobota, niedziela 10.30 – 14.30 (1)

Sklep Muzealny

Sklep w Muzeum Okręgowym Ziemi Kaliskiej (1)

I.E. Eventy kulturowe

Regularne eventy kultury wysokiej o znaczeniu regionalnym

Międzynarodowy Festiwal Pianistów Jazzowych w Kaliszu (4)

Kaliskie Spotkania Teatralne (4)

Regularne eventy kultury masowej o znaczeniu regionalnym

Festiwal Sztuki Aktorskiej w Kaliszu (4)

Festyn „Niedziela u Niechciców” W Russowie (4)

Biesiady Piastowskie na Zawodziu – Kalisz (4)

I.F. Funkcjonujące zakłady przemysłowe

brak w mieście i powiecie

I.G. Kulturowo znacząca oferta przyrodnicza

Rezerwat przyrody na terenie regionu (Poza Parkami Narodowymi i Krajobrazowymi)

Rezerwat „Brzeziny” Gmina Brzeziny (1)

Dolina rzeki „Swędrni” w części rezerwat „Olbina” (1)

Torfowiskowy rezerwat przyrody na Lisie w Kaliszu (1)

Ogród przy rezydencji. Park kultywowany

Zespół parkowy w Śródmieściu Kalisza (2)

Parki przy Dworach w Stawiszynie, Koźminku, Opatówku, Żelazkowie, Blizanowie (2)

Park miejski duży, kultywowany. Bez obiektów sztuki

Park miejski w Kaliszu (1)

I.H. Szlaki kulturowe

Wirtualne szlaki przebiegające przez ten region

Międzynarodowy Szlak Bursztynowy (trasa biegnie przez Kalisz) (2)

Przebiegające przez region materialne lub realne szlaki turystyczne o znaczeniu regionalnym (za pierwsze dwa) (3)

"Trans-Wielkopolska Trasa Rowerowa" (Kalisz) (3)

Wirtualne trasy tematyczne w miejscowościach regionu (za pierwsze trzy) (1)

Kalisz, trasa miejska (ze Starówki na Zawodzie przez Wał Piastowski) (1)

Kategoria II : Elementy obsługi turystycznej

II.A. Informacja turystyczna

Informacja turystyczna na miejscu regularnie czynna

Centrum Informacji Turystycznej Ośrodka Sportu, Rehabilitacji i Rekreacji, ul Chodyńskiego 3 Kalisz (2)

Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze ul Targowa Kalisz (2)

Informacje w językach obcych

Centrum Informacji Turystycznej Ośrodka Sportu, Rehabilitacji i Rekreacji, ul Chodyńskiego 3 Kalisz (1)

Przewodnicy miejscy lub terenowi na zamówienie

Koło Przewodników miejskich i terenowych im. A Chodyńskiego przy PTTK w Kaliszu (3)

Aktualny własny materiał informacyjny wysokiej jakości na temat regionu lub jego miejscowości (ogólnie)

Centrum informacji turystycznej ul. Garbarska Kalisz (2)

II. B. Infrastruktura turystyczna

Hotele 5,4,3,2,1 – gwiazdkowe, hostele, schroniska, kwatery zorganizowane

SEVEN *** ul. Częstochowska 77 Kalisz(2)

Europa *** ul. Aleja Wolności 5 Kalisz (2)

Arena ** ul. Hanki Sawickiej 22 Kalisz (2)

Roma * ul. Chopina 9 Kalisz (2)

Bursztyn * ul. Łódzka 29 Kalisz (2)

Schroniska

Pokoje Gościnne Rendez Vous ul. Słowiańska 3 Kalisz (2)

Schronisko Młodzieżowe PTSM ul. Handlowa 30 Kalisz(2)

Kwatery zorganizowane

Dom Studenta „Rubin” ul. Nowy Świat 29-30 Kalisz(2)

Dom Studenta „Bulionik” ul. Łódzka Kalisz (2)

Inne restauracje

Restauracja Kalmar ul. Śródmiejska 26 Kalisz (1)

II.C. Infrastruktura komunikacyjna

Dworzec kolejowy na miejscu

Dworzec kolejowy PKP ul. Dworcowa 1 Kalisz (2)

Dworzec autobusowy na miejscu

Dworzec autobusowy PKS ul. Górnośląska 2 Kalisz (2)

Droga ekspresowa lub droga krajowa w odległości mniej niż 10 km

Droga krajowa nr 12 Łęknica – Leszno – Kalisz – Piotrków Trybunalski – Radom – Lublin – Dorohusk (2)

Droga krajowa nr 25 Bobolice – Bydgoszcz – Konin – Kalisz – Ostrów Wielkopolski – Oleśnica (2)

Obecność komunikacji miejskiej, gminnej, regionalnej

Autobusowa komunikacja miejska MZK Kalisz (2)

Całodobowa oferta taxi na miejscu

Echo Radio Taxi Zrzeszenie ul. Widok 102 Kalisz (1)

II.D. Promocja turystyczna

Samodzielny udział regionu lub innych podmiotów w krajowych targach turystycznych

Udział Kalisza w XVI Międzynarodowych Targach Turystyki, Sprzętu Turystycznego, Żeglarskiego i Sportowego GLOB (2)

Udział Kalisza w Międzynarodowych Targach Regionów i Produktów Turystycznych „TOUR SALON” (2)

Wydawanie regularnych publikacji o charakterze promocyjnym w ostatnim roku

Działalność Biblioteki Krajoznawczej przy PTTK ul. Łódzka 29a Kalisz (1)

Kategoria III : Pozostała oferta czasu wolnego

III.A Instytucje w regionie

Teatr stały

Teatr im Wojciecha Bogusławskiego w Kaliszu (3)

Filharmonia na miejscu

Filharmonia Kaliska ul. Al. Wolności 2 Kalisz (3)

Teatr muzyczny (operetka, rewia lub musical) na miejscu

Teatr muzyczny "Bajdura" w Kaliszu (2)

Kino stale

Apollo – kino filmowe Helios ul. Wał Staromiejski 1 Kalisz (2)

III.B. Atrakcje Krajobrazowe

Pomniki Przyrody

Aleja Lipowa – Gmina Koźminek (1)

Głazy narzutowe – Gmina Godziesze Wielki (1)

III. C. Oferta sportowa, edukacyjna i rekreacyjna

Baseny kryte ogólnodostępne

Basen „Delfin” ul Hanki Sawickiej Kalisz (2)

Oferta kursów językowych ogólnodostępnych

Empik school ul. Al. Wolności Kalisz (1)

Stale centra sportowe z oferta ogólnodostępna

Hala Arena ul. Hanki Sawickiej Kalisz (1)

Stadiony sportowe

Stadion Sportowy ul. Wał Matejki Kalisz (1)

Lodowisko sezonowe

Lodowisko przy Hali Arena – Kalisz (1)

Kategoria IV : Inne czynniki wspierające turystykę kulturową:

IV. A Instytucje w regionie

Obecność innej uczelni wyższej w regionie

Wydział Pedagogiczno-Artystyczny UAM – Kalisz (2)

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa ul. Nowy Świat 4 (2)

IV.B Oferta turystyki zdrowotnej w regionie

Sanatoria i ogólnodostępne ośrodki rehabilitacji

Ośrodek Sportu Rehabilitacji i Rekreacji ul. Łódzka 19 –Kalisz (2)

Ośrodek rehabilitacji „Magdalena” ul. Kordeckiego Kalisz (2)

IV.C Oferta turystyki biznesowej w regionie

Brak w Powiecie Kaliskim

IV.D Oferta Shoppingu w regionie

Galeria zakupów o znaczeniu regionalnym

Galeria ul. Poznańska – Kalisz (4)

Galeria II ul. Poznańska- Kalisz (2)

IV.E Zagraniczne Partnerstwa Miast i Regionów

Umowy partnerskie z miastami :

Erfurt i Hamm Niemczech (1)

Kamieniec Podolski Ukraina (1)

Adria Włochy (1)

Hautmont Francja (1)

Suma punktów**Kategoria I : 155 punktów****Kategoria II : 45 punktów****Kategoria III : 18 punktów****Kategoria IV : 18 punktów**

Łączna suma za wszystkie kategorie to 236 punktów

2. Ocena Kalisza i powiatu kaliskiego z punktu widzenia turystyki kulturowej

Wynik przeprowadzonej waloryzacji potencjału turystyczno-kulturowego Kalisza i powiatu ziemskiego kaliskiego pozwala stwierdzić, że mikroregion posiada średni potencjał w tym zakresie (155 punktów w kategorii I). Wśród ważniejszych atrakcji należy wymienić: jedyne sanktuarium św. Józefa w Polsce, muzeum okręgowe ze znaczącymi kolekcjami i licznymi oddziałami w mieście i okolicy, rezerwat archeologiczny z częściowo zrekonstruowanym piastowskim grodem, liczne i w części dobrze zachowane pałace, dworki, i inne zabytkowe budowle mieszkalne a także szereg budowli przemysłowych, wśród których w jednej (w Opatówku) mieści się tematyczna placówka muzealna. Bogata i interesująca przeszłość miasta i powiatu, i posiadanie szeregu zabytków odnoszących się do różnych epok historii i dziedzin kultury może stanowić dobrą podstawę do rozwijania turystyki historycznej, żywej historii i archeologicznej oraz etnicznej. Miasto Kalisz jest także miejscem licznych imprez kulturalnych, wśród nich Kaliskich Spotkań Teatralnych, i kilku festiwali muzycznych, co czyni je potencjalnie atrakcyjnym ośrodkiem kulturowej turystyki eventowej w skali ponadregionalnej. Dwa rezerваты przyrody: Olbina i Brzeziny, oraz zbiór około 70 pomników przyrody ożywionej, liczne zespoły parkowe z dworkami mogą przyciągnąć turystów ukierunkowanych na turystykę kulturowo-przyrodniczą, wszelako w tej dziedzinie oferta powiatu nie wydaje się konkurencyjna z porównaniu z sąsiednimi mikroregionami Wielkopolski.

Powodzeniu przedsięwzięć w zakresie tworzenia oferty turystyczno-kulturowej może sprzyjać centralne położenie mikroregionu w kraju a także jego dobre skomunikowanie z innymi regionami, gwarantowane przede wszystkim przez przebiegające tedy drogi krajowe. Natomiast stosunkowo nieliczne połączenia kolejowe i rzadkie kursowanie pociągów oraz znaczne oddalenie od międzynarodowych portów lotniczych (we Wrocławiu i Poznaniu) powodują niewielkie możliwości wykorzystania dla potrzeb turystyki innych rodzajów komunikacji niż samochodowa.

Sprawnie funkcjonuje infrastruktura czasu wolnego i informacja turystyczna. Przybywający do miasta mogą uzyskać informacje na temat jego atrakcji w kilku językach. Istnieje także kilka biur podróży z ofertą szeregu wycieczek po mieście i okolicy oraz oferta przewodnicką. Mikroregion posiada także nowoczesne i nadal rozbudowujące się zaplecze sportowo-rekreacyjne, w tym dwa baseny kryte, liczne hale sportowe, stadiony miejskie, korty tenisowe oraz tor kolarski. Inwestycje ostatnich lat w zakresie modernizacji oferty muzeów, restauracji obiektów zabytkowych oraz poprawy organizacji turystycznej świadczą o zrozumieniu szansy, jaka stanowi turystyka kulturowa przez instytucje samorządowe. Jednak władarze miasta oraz instytucje odpowiedzialne za organizację i promocję turystyki nie skupiają swojej uwagi i aktywności na konkretnych produktach, które należałoby

stworzyć i wypromować w celu wykreowania marki Kalisza w poszczególnych segmentach turystyki kulturowej. Na bardzo słabym poziomie funkcjonuje także oferta gastronomiczna: w menu kaliskich restauracji brakuje ofert kuchni tradycyjnej bądź regionalnej, brak także oferty uzupełniającej w postaci muzyki regionalnej, odpowiedniego wystroju lokali, nie zauważa się dbałości o regionalny ubiór personelu.

Istotnymi minusami Kalisza i powiatu kaliskiego są: infrastruktura noclegowa i sfera promocji turystycznej. Bazę hotelową tworzą hotele 3-1* - jest to standard przeciętny, jednak w przypadku turystów z wyższymi wymaganiami (a do takich należą często np. goście eventów kulturalnych) nie spełni ona oczekiwań. Brakuje hoteli o wyższym standardzie. Z kolei w dziedzinie promocji turystycznej można zaobserwować brak koncentracji na konkretnych produktach oraz grupach turystów nimi zainteresowanych. Praktyka ostatnich lat pokazuje, że kierowanie oferty o wszystkim i do wszystkich w istniejącej sytuacji konkurencji pomiędzy poszczególnymi obszarami recepcji turystycznej osłabia szanse powodzenia.

Dla poprawy oferty i powiększenia szans powodzenia w zabiegach o turystów konieczne byłaby realizacja szeregu przedsięwzięć takich jak: 1. stworzenie szeregu szlaków tematycznych (realnych, i przynajmniej jednego materialnego) z solidnymi ośrodkami koordynacji w działających obiektach, 2. wzmocnienie siły oddziaływania oferty eventowej przez przyciąganie turystów dodatkowymi atrakcjami w czasie odbywania się eventów kulturowych, jak np. nocne spektakle lub koncerty, 3. poprawa atrakcyjności pobytu w regionie przez zabiegi o wprowadzenie serwowania regionalnych posiłków w szeregu restauracji, 4. starania o inwestycje w dziedzinie bazy noclegowej w postaci 1-2 obiektów wyższych kategorii, w tym przynajmniej jednego w miejscu zabytkowym, poza miastem, wreszcie koncentracja promocji turystyki kulturowej na kilku obiektach i produktach (jak szlaki) rozpoznawalnych i łatwo kojarzonych z Kaliszem i innymi miejscowościami regionu. Wszystko to może w średniookresowej perspektywie sprawić, że do Kalisza, Opatówka czy Koźminka zaczną przyjeżdżać turyści nie tylko z okolic i regionu, ale także z całego kraju.

3. Kalisz i powiat kaliski jako destynacja turystyki kulturowej

Przeprowadzona analiza wykazała dla miasta Kalisz i powiatu ziemskiego kaliskiego istnienie znaczącego potencjału walorów turystycznych trzech wiodących oraz trzech drugorzędnych form turystyki kulturowej. Do pierwszej grupy zaliczają się turystyka religijna, w tym pielgrzymkowa oraz turystyka tematyczna, a w jej ramach biograficzna oraz turystyka muzealna. W drugiej grupie należy wymienić zasoby turystyki industrialnej, eventowej oraz etnicznej. Przy podjęciu starań w dziedzinie organizacji produktów turystycznych oraz odpowiednio dobrej promocji można spodziewać się zwiększenia ruchu odwiedzających, ukierunkowanego na atrakcje tych form turystyki.

Turystyka religijna i pielgrzymkowa

Niewątpliwie największą atrakcją mikroregionu kaliskiego z punktu widzenia tej formy turystyki jest sanktuarium św. Józefa w Kaliszu. Jest to najstarszy w kraju oraz jeden z najstarszych na świecie ośrodków kultu tego świętego. Cieszy się on znaczną popularnością wśród polskich katolików, jest odwiedzany przez liczne pielgrzymki z różnych zakątków kraju. Przedstawiciele szeregu grup społecznych, kultywujących nabożeństwo do tego świętego (m. in. byli duchowni więźniowie obozów koncentracyjnych, ludzie świata pracy fizycznej, wierni diecezji kaliskiej, której patronem jest św. Józef) regularnie odwiedzają Kalisz. Ponadto organizowane są tu cyklicznie kongresy teologiczne. Najstarszym kościołem, a zarazem najstarszym zachowanym zabytkiem w powiecie kaliskim jest dzisiejsza Katedra (dawna fara kaliska) pod wezwaniem św. Mikołaja z cennymi barokowymi elementami wyposażenia, m. in. barokowym ołtarzem głównym z roku 1662. Po erygowaniu

w 1992 przez Jana Pawła II Diecezji Kaliskiej przy kościele funkcjonuje siedziba biskupia, co na ograniczoną skalę ogniskuje wokół niego ruch pielgrzymkowy. Innymi cennymi i potencjalnie atrakcyjnymi dla turystów obiektami sakralnymi są : pojezuicki kościół św. Stanisława i Wojciecha (dziś znany jako kościół garnizonowy), kościół i klasztor pobernardyński (obecnie jezuicki) a także kościół i klasztor franciszkanów. Oprócz cennych miejsc religijnych w samym Kaliszu można wyróżnić także walory szeregu kościołów w powiecie kaliskim. Warte uwagi i odwiedzin są świątynie w Stawiszynie i Iwanowicach z okresu gotyckiego, oraz drewniane kościółki w miejscowościach Blizanów, Pamięcin i Rychnów. Do grupy najwcześniej wzniesionych świątyń w powiecie należą kościoły w Stawie pod wezwaniem św. Mikołaja (około 1520), w Stawiszynie pod wezwaniem św. Bartłomieja i Jadwigi z I połowy XIV wieku, w Iwanowicach pod wezwaniem św. Katarzyny (1463), a także wcześniej wspomniany kościół św. Mikołaja w Kaliszu z 1257 roku.

Turystyka muzealna

Muzeum Okręgowe Ziemi Kaliskiej jest najważniejszym miejscem i celem wycieczek pojedynczych turystów jak i także zorganizowanych grup zainteresowanych edukacją na temat ziemi kaliskiej. Jednocześnie wraz ze swoimi oddziałami w mieście i okolicy, stanowi znaczący potencjalny zespół celów wypraw muzealnych. Zbiory muzeum dotyczą różnych dziedzin, m. in. cenna jest tutejsza kolekcja archeologiczna. Obok niej funkcjonują zbiory etnograficzne, numizmatyczne, dzieła sztuki a także dokumenty opisujące historię regionu. Najcenniejszym eksponatem placówki jest płyta nagrobna Mieszka III Starego, pochowanego na kaliskim grodzie. Prócz dwóch stałych wystaw o specyfice archeologicznej i historycznej, poświęconych w pełni dziejom miasta i okolic, muzeum organizuje stosunkowo często wystawy czasowe na podstawie własnych zbiorów oraz z wykorzystaniem kolekcji obcych, pochodzących z innych placówek w kraju i z zagranicy. W Rezerwacie Archeologicznym na kaliskim Zawodziu (oddział Muzeum OZK) prowadzone są badania z zakresu dotyczące epoki piastowskiej. Na terenie częściowo zrekonstruowanego w latach 2006-2008 dawnego grodu kaliskiego w czasie trwania sezonu turystycznego przeprowadzane są liczne imprezy historyczne: festyny, jarmarki archeologiczne, biesiady piastowskie. Kolejnym oddziałem kaliskiego muzeum okręgowego jest Dworek Marii Dąbrowskiej w Russowie, w którym pisarka urodziła się i wychowała. W niewielkim muzeum biograficznym znajduje się liczna kolekcja związanych z nią przedmiotów. Następną placówką zamiejscową jest Centrum Grafiki i Rysunku im. T Kulisiewicza w Kaliszu, w którym zgromadzone są liczne prace tego artysty. Zbiory obejmują dzieła z zakresu grafiki i rysunku min.: „Teki Szlembarskiej” oraz „Krajobrazy Spalone”. Inne oddziały kaliskiego muzeum funkcjonują jeszcze w Lewkowie (Zespół pałacowo-parkowy), a także w Russowie (Mini-Skansen Budownictwa Ludowego). Na terenie powiatu działa ponadto Muzeum Historii Przemysłu XIX i XX wieku w Opatówku. Prezentowane są w nim eksponaty z zakresu dziejów przemysłu i techniki, wykorzystywanej w okresie od około 1800 – do około 1980. Większość zbiorów stanowią zabytkowe maszyny dziewiarskie, tkackie i inne, urządzenia, a także miejscowe wyroby, jak m. in. fortepiany, prezentowane w ekspozycjach stałych.

Turystyka tematyczna

Potencjał ziemi kaliskiej w ramach tej formy turystyki jest bardzo duży, jednak jak dotąd niemal zupełnie niewykorzystany. Liczne dobrze zachowane i wyposażone dworki i pałace regionu, w tym już wykorzystywane turystycznie w Russowie i Lewkowie, a także dwór generała Zajączka w Opatówku, dwór w Żelazkowie (XVIII wiek), Dwór w Koźminku z II połowy XVIII wieku i szereg budowli w samym Kaliszu - stanowią atrakcje, które należy wykorzystać. Dużym mankamentem jest brak powiązania ich oferty w ramach szlaków tematycznych, które mogłyby być proponowane jako gotowy produkt turystyczny, a nie pojedyncze miejsca do odwiedzin. Taka ofertę można stworzyć w oparciu o Kalisz, m. in.

dzięki wpisaniu na listę obiektów takiego szlaku dawnego Pałacu Gubernatorskiego (wcześniej kolegium jezuickiego a dziś siedziby Starostwa Powiatowego), kolejnymi ważnymi obiektami mogłyby stać się Pałac Karola Weigta (obecnie siedziba banku), Pałac Trybunalski, a także ruiny Zamku Kazimierzowskiego.

Z ziemią kaliską, jak i z samym miastem były związane znane i cenione postacie w historii Polski. W tej liczbie należy wymienić: Adama Asnyka (1838-1897), poetę i dramaturga, urodzonego w Kaliszu, gdzie uczęszczał do gimnazjum, później nazwanego jego imieniem), Marię Konopnicką (1842-1910), poetkę i nowelistkę, związaną z Kaliszem przez 12 lat swojego życia, Marię Dąbrowską (1889 – 1965), pisarkę urodzoną w Russowie, która swoje kaliskie wspomnienia udokumentowała w dziele „Noce i Dnie”, z którego pochodzi nazwa dzielnicy Kalisza – Kaliniec. Postacią taką jest także zapomniany nieco podróżnik i żeglarz Stefan Szolc Rogoziński (1861-1896) - był badaczem Afryki, a w szczególności Kamerunu. Z jego pasjonującymi relacjami z podróży i badań można się zapoznać je w Muzeum Okręgowym Ziemi Kaliskiej. Ważną postacią polskiej historii XIX wieku był także książę Józef Zajaczek (1752-1826), generał Powstania Kościuszkowskiego oraz wojen napoleońskich, a następnie Namiestnik Księstwa Polskiego. Urodził się on w Kamieńcu Podolskim, jednak wychował się w Opatówku, w którym znajduje się także jego grób. Pamięć wybitnych mieszkańców Kalisza uczczono na jednej z kamienic przy Głównym Rynku, gdzie znajdują się portrety rzeźbiarskie przedstawiające Adama Asnyka, Marię Dąbrowską, Marię Konopnicką, Stefana Szulca Rogozińskiego, którym towarzyszy napis „Sławią nasz gród”. Ten spory potencjał biograficzny, mógłby stanowić podstawę do utworzenia regionalnego szlaku. Połączenie częściowo już zagospodarowanych turystycznie obiektów z nimi związanych w szlak realny lub materialny z silnym ośrodkiem koordynacyjnym i edukacyjnym w jednym z tych miejsc (np. w Russowie), powiązane z działaniami informacyjnymi i promocyjnymi mogłoby przyciągnąć turystów zainteresowanych literaturą polską i jej twórcami, a także nowszą historią Polski, w tym grupy szkolne i studenckie.

Turystyka eventowa

W powiecie kaliskim w ciągu roku odbywają się liczne imprezy kulturalne, stwarzające możliwość spotkania się miłośników żywej kultury. Jednym najbardziej znanych eventów jest Festiwal Zespołów Muzyki Dawnej „Schola Cantorum” który odbywa się w miesiącu lutym. Innym festiwalem organizowanym na przestrzeni stycznia, lutego i marca jest Festiwal Muzyczny Multimedia Amber Road Festiwal. Kwiecień to z kolei czas odbywania się Teatralnego Przeglądu Dzieci i Młodzieży. W mieście odbywa się wiosną Festiwal Sztuki Aktorskiej oraz festiwal Sztuki Ludowej i Rzemiosła Średniowiecznego. W maju rozpoczynają się Kaliskie Spotkania Teatralne, trwające kilka dni i ściągające do Kalisza liczne grupy z różnych miast. W czerwcu zainteresowani występami ulicznymi mogą udać się na Festiwal Artystyczny Działań Ulicznych LA STRADA. Miłośnicy festynów historycznych mają z kolei możliwość uczestniczenia w „Niedzieli u Niechciców” organizowanej od lipca do sierpnia w Russowie, w ramach której organizowane są wystawne śniadania dla zwiedzających, a obsługa dworku jest ubrana w tradycyjne stroje. W ten sposób można przeżyć i zobaczyć, jak wyglądał cały dzień w czasach świetności dworu. Kolejną ciekawą imprezą jest organizowana na Zawodziu „Biesiada Piastowska” przenosząca swoich uczestników średniowiecza. Można podczas niej skosztować historycznych potraw oraz zobaczyć stroje historyczne. Imprezą odbywającą się najpóźniej jest Muzyczny Festiwal Pianistów Jazzowych, organizowany w listopadzie. Wszystkie te imprezy już teraz ściągają do Kalisza turystów, natomiast ich powiązanie z okolicznościowymi produktami turystycznymi, jak pakiety tematyczne, mogłoby znacząco zwiększyć popyt na podróże eventowe do tego miasta.

Turystyka etniczna

W bogatej historii Kalisza były okresy, kiedy znajdował się pod panowaniem pruskim, a potem rosyjskim. Jednocześnie miasto może wykazać się długą historią tutejszej gminy

żydowskiej, której członkowie przez długi czas stanowili znaczną część jego ludności. Wszystkie te fakty, a także miejsca związane z dziejami poszczególnych grup etnicznych i wybitniejszych postaci, jak budynki, świątynie, miejsca biograficzne, cmentarze mogą ułatwić ściągnięcie do Kalisza turystów zainteresowanych problematyką etniczną z Niemiec, Rosji, Izraela i USA. Liczni przedstawiciele społeczności żydowskiej już teraz odwiedzają cmentarz żydowski w Kaliszu. Często odwiedzane są także cmentarze przy ulicy Górnośląskiej, na którym pochowani są mieszkańcy, którzy w dawniejszych okresach historii zajmowali wysokie stanowiska w mieście, a także prawosławni mieszkańcy Guberni Kaliskiej. Popularnym miejscem odwiedzin staje się cmentarz prawosławny w Dzielnicy Majków, na którym znajduje się cokół z krzyżem prawosławnym pochodzący, z dawnej cerkwi kaliskiej, zniszczonej podczas burzenia Kalisza w 1914 roku. Ważnym i bardzo interesującym na którym prowadzone są badania archeologiczne jest zabytkowy cmentarz ewangelicki z 1607 który mieści się przy Rogatce Kaliskiej.

Turystyka Industrialna

Do najbardziej znanych kaliskich zakładów należy Fabryka Fortepianów i Pianin Braci Fibigerów która pochodzi z 1878 roku. Budynek stoi do dziś dnia na ulicy Chopina i Złotej i może stanowić interesujący obiekt do zwiedzania połączony z lekcją, ukazującą proces tworzenia instrumentów. Kolejnym zakładem jest Fabryka Sukna Beniamina Repphana na Warszawskim Przedmieściu (dziś ulica Warszawska). Zakład ten został w 1969 umieszczony w rejestrze zabytków. Także potencjał Muzeum w Opatówku, zlokalizowanego w dawnej fabryce oraz jego personel mógłby stanowić podstawę dla stworzenia tu jednego z obiektów kluczowych lub nawet punktu koordynacyjnego dla materialnego szlaku kulturowego o tematyce industrialnej (lub dokładniej: XIX-wieczny przemysł), który z okolic Kalisza mógłby przebiegać przez Turek w kierunku Łodzi, a nawet posiadających znaczący potencjał w tej dziedzinie Skierniewic i Żyrardowa.